

Neveléstörténet

**Élet a távoli északon
Gyerekek az eszkimók világában**

Témavezető:
Ambrusné Dr. Kéri Katalin
egyetemi docens

Készítette:
Rajcsányiné Belső Gyöngyi
Pécsi Tudományegyetem
Tanárképző Intézet
pedagógia szak
I. évfolyam 2. félév
levelező tagozat

Zalaegerszeg 2003. május 1.

Az eszkimók Észak Amerika és Kelet Szibéria sarkvidéki területein élnek. Az iglu egy kalapszerű kupola, amit kemény hóból készítenek, a hó olyan jól szigetel, hogy bent tartja a meleget és kizárja a hideget. A szánkó egy hosszú fa, vagy fém talppal felszerelt jármű, ami ahelyett hogy gurulna, kutyák húzzák a havon. A Husky egy vastag bundájú kutya, ami segíti húzni a szánt. Az eszkimók főkabórból készült csizmát, csuklyás bőrkabátot viselnek, a bőrnadrágjuk főképp rókából, vagy jegesmedvéből készül. Az eszkimók főtt ételt, néha fagyasztott húst, halat esznek

Luana Mercieca
3 éves

1. kép – A három éves rajza és gondolatai

Az eszkimó népek Grönlandon, Észak-Kanadában, Alaszkában a Bering-szoros környékén és Észak-Kelet-Szibériában élt és ma is szórványosan élő mongoloid népcsoport. Halászatból, vadászatból tartották el magukat, és ezek termékeinek feldolgozásából, illetve csereforgalmából. Az éghajlat kétféle település váltogatására kényszerítette őket, nyáron sátrakban, télen fából készült hosszú házakban laktak. Ez határozta meg társadalmi rendszerüket is. Történelmük visszanyúlik i.e. 8000-ig.

Az eszkimók által beszélt nyelvek kevésbé ismertek. Három nagy csoportra szokás őket felosztani (inupik, jupik és az ezektől eltérő aleut), mindezek együtt az eszkimó-aleut nagy nyelvcsoporthoz tartoznak. Több családból álló patriarchális családközösségekben éltek. Vallásukban nagy szerepe volt az állatok tiszteletének, egészen a legutóbbi időkig fennmaradt a sámánkultusz. Az i.e. 500 körül e területre érkező európaiak nagy hatással voltak a bennszülött csoportokra. A kereskedőkkel és a misszionáriusokkal való kapcsolatba lépés és kapcsolattartás jelentős változásokat eredményezett az eszkimók gazdasági és szociális életében. Az európaiakkal megindult kereskedelem nyomán kezdődött meg náluk a magántulajdon kialakulása. A Labrador félsziget és a New Founland sziget feletti hatalomért nagy csatározások folytak Franciaország és Anglia között. A vita az 1763. évi párizsi békével zárult le, mikor a partvidék is és New Founland is Anglia birtoka lett.

Az eszkimók száma Labrador partvidékén a fehérek szórványos odatelepüléséig, vagyis 1775-ben a becslések szerint 5000 fő volt. Ez a szám 1914-ig 1500-ra, vagyis nem egész egyharmadára zsugorodott. A népesség állandóan csökkent, és 1964-es adatok szerint az eszkimók számát 600-700-ra becsülték. Így pusztította a civilizáció és a hivatalos fehér kormányzat nemtörődömsége a népességet.

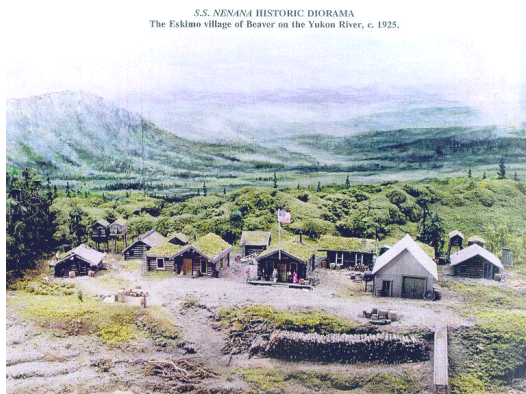
Az 1971-ben megkötött Alaszakai szerződésben területet és támogatást biztosítanak a kormányok az eszkimó népességnek úgy a Kanadához, mint az Egyesült Államokhoz tartozó területeken.

Nemrég a televízióban láttam egy akciófilmből néhány filmkockát. Nem a film alaptémája kényszerített néhány percre a képernyő elé, hanem pár filmkocka. A film Alaszkaiban játszódott, és éppen arról volt szó, hogy az ott élő eszkimók természetes környezetét mennyiben veszélyezteti egy olajvállalat csak az anyagi hasznot szem előtt tartó tevékenysége. Néhány eszkimó családot láttam, akik téli szállásukat foglalták el éppen. Lenyűgöző volt az azonosulásuk a természettel, nemes dacuk a hideggel és más, életüket megnehezítő természeti jelenséggel. Nagy kíváncsiság fogott el. Kíváncsi lettem az életükkel kapcsolatos részletekre, múltjukra, történelmükre, jelenükre.

2. kép

Mielőtt a misszionáriusok a partvidékre jöttek, az eszkimók még a képirást sem ismerték. Csak a misszionáriusok állítottak össze hosszú esztendők munkájával a grönlandi eszkimó nyelv alapján bizonyos nyelvtankönyveket, és vezették be a latin betűs írást. Az okkaki eszkimó gyerekek ősztől tavaszig iskolába jártak. A misszionáriusok tanították őket egy korosabb eszkimó segítségével. Hasonló volt a helyzet a többi telepen is. A New Founland-i kormány erre a célra nem áldozott semmit. Amint a kis eszkimók betöltötték a hatodik esztendejüket, iskolakötelesekké váltak. Mikor első ízben mentek iskolába, ismerték már az ábécének mind a kis- mind a nagybetűit. Az anyjuk tanította meg rá őket. Az életviszonyok nem engedték meg, hogy a gyerekek egész esztendőn át rendszeresen járjanak iskolába.

3. kép - eszkimó nyári szállás

A gyerekek kénytelenek voltak szüleikkel átköltözni a nyári vagy a téli szálláshelyre, és a telepen csak rövid ideig tartózkodtak, rendszerint a téli hónapokban, decembertől márciusig. Az eszkimó gyerekeknek ugyancsak hosszú volt a vakációjuk. Tanítási időben heti négy tanítási nap volt, és naponta két-három órán keresztül folyt a tanítás. Szorgalmasan és pontosan jártak iskolába, és tanulták az írást, az olvasást, a számtant, az éneket és a hittant. Az eszkimó gyerekek tehetségesek voltak, és nagyon jó volt az emlékezetük

Az eszkimó nyelv az eszkimó kultúra lényeges elemeit világítja meg. Az eszkimó az életében fontos, nagy jelentőségű dolgok kifejezésére különböző változatokat használ. Mi azt mondjuk, "hó", esetleg mellénevekkel módosítjuk a főnevet, az eszkimónak viszont huszonöt-harminc kifejezése is van erre a fogalomra. Valamennyi havat jelent, de mindegyik más-más halmazállapotú havat jelöl. Az örök hó birodalmában élő emberek számára létfontosságú, hogy pontosan a megfelelő kifejezéssel írják le adott alkalommal a havat. Van hó, amelyik kiválóan alkalmas jégkunyhó építésére, a másik viszont merőben alkalmatlan menedék készítésére. Ha valaki sarkvidéki útra indul, utazása valamelyik szakaszán esetleg az élete függhet attól, hogy megfelelő havat találjon. Nem elegendő tehát, ha csak azt közlik vele, rengeteg hó van arrafelé. Tudnia kell, hogy sok jégkunyhó építésére alkalmas igluksaq található azon a vidéken. És ha valaki azt közli vele, hogy csak pukakra (cukorszerű, szemcsés hóra) akadhat arrafelé, nyomban tisztában van vele, hogy ebből bizony nem emelhet magának menedéket. A masak a tavaszi olvadáskor található puha, nedves hó elnevezése. Ganik a hóhullás neve, aput a földet borító hó. A piqtuq olyan hó, amelyik a földfelszín felett végigsöprő hófúvásban kavargó a levegőben, azaqilluqqaq viszont szilárdabb halmazállapotú, de még mindig nem elég szilárd ahhoz, hogy jégkunyhót lehessen építeni belőle. A mauya a puha, mély hó neve. Maga az eszkimó szó egy indián szó elferdítése: eredetileg a sarkvidéki embereket jelölte. Jelentése: nyershúsevő. Az eszkimók azonban önmagukat egyszerűen innuitnak-embereknek nevezték.

A régi időkben az eszkimók nevüket környezetükből származtatták. A családi nevet nem ismerték. Az újszülött gyermeket arról a legközelebbi rokonáról nevezték el, aki nem sokkal a gyerek születése előtt halt meg. Az eszkimók nem hittek a lélek új testet öltésében. Ez az elődök iránti tiszteletből fakadt. Előfordult, hogy az Európából odakerült orvost hívták, jöjjön gyorsan, gyógyítsa meg a nagymamát, aki pedig nem volt más, mint egy hathónapos lányka.

Mint a világon minden gyerek, a kis eszkimók is játékkal üzték el unalmukat. A leánykák babával játszottak, természetesen baba helyett holmi kis fadarabkák álltak rendelkezésükre. Mégis egész bölcs módon elbeszélgettek velük. A leánykák módfelett boldogok voltak, ha apjuk icipici eszkimót faragott nekik fából. Egy alkalommal a társaság helyi vezetője babákat rendelt. Mivel folyt az első világháború, hiszen adataink a 20. század elejéről származnak, csak néhány darabot kapott meg. Igazán nagy gondot okozott neki, hogyan ossza szét a hét kislány között a babákat. Úgy oldotta meg a fogas kérdést, hogy közös tulajdonba adta nekik a játékszereket. Csak úgy sugárzott a szemük a csodálkozástól. Életükben először láttak „igazi” játékabát, és a felnőttek is szívesen eljátszogatnak velük. Házról házra jártak a babák, s mindegyik leánykánál egy-két napig voltak. Csak természetes, hogy nevet is adtak nekik. Rongy helyett főkabórbe pólyázták, csuklyájukban hordták, és főkahússal meg főkazsírral etették. A lányok játékaikban anyjukat utánozták. Megható látvány volt,

amint a négyéves csöppség piciny kezével gyúrogatta a fókabőrt, hogy megpuhítsa, és ruhát készítsen játékszerének.

A fiúk a férfiakat utánozták. Úgy mérték össze erejüket, hogy birkóztak a puha hóban, ugráltak és versenyt futottak. Sose verekedtek. Zsirtól fénylő pufók képük csak úgy tüzelt a fagyban. Nyáridőben az íjlövészetet gyakorolták. A nyílhegyet sárgolyó-bissal látták el. A leggyakoribb célpont egy-egy kutya volt, amelyik gyanútlanul odasomfordált a játszó gyerekek közelébe. A serdültebb fiúcsoport fókavadászatot játszott. Csípős, hideg idő volt, metsző szél fújt. Ez azonban nem aggasztotta a leendő vadászokat. Egyiknek a lábán az ujja kandikált ki vásott cipőjéből, másoknak a szétszakadozott kalikóbundája lobogott a szélben, mint a zászló, a többi meg hajadonfőtt volt. A csikorgó fagy könnyekre fakasztotta őket, de rá se hederítettek. Annyira belemerültek a játékba, hogy egyáltalán nem érezték a hideget és a szelet. A két fiú feküdt a havon, és azt utánozták, hogyan mászik ki a vízből a partra sütkérezni a fóka. Lassan, óvatosan emelték a fejüket, és körülpislogattak, nem leselkedik-e a közelben valami veszedelem. Újra felemelkedtek, mozgatták a lábukat, és híven utánozták a fókát, mely szentül hiszi, hogy biztonságban van. De a vadászok sem henyéltek. Készenlétben voltak. Óvatosan kúsztak előre, s fedezék gyanánt egy jégdarabot taszítottak maguk előtt. Mind közelebb és közelebb jutottak, majd az egyikük elhajított egy hógolyót, és a puskadörrenést utánozandó, nagyot kiáltott: dong! A golyó telibe találta az egyik "fókát", a másik meg szaporán egy hóbucka mögé bújt. Ezzel véget is ért a játék, és a személyek helyet, szerepet cseréltek.

A felnőtteket utánozva kölyökkutyákat tanítottak terhet húzni. Következzék egy rövid történet arról, hogyan próbáltak kutyafogatot „szervezni” apró gyerekek. A négy kis kölyökkutya nyakában zsineg volt, ami a mellen keresztül a hátsó lábak között húzódott. A zsinegek végéhez egy fadarabka volt kötve. A leendő vadász ostor helyett kötélrészletet tartott a kezében, és nógatással, kiabálással, veréssel próbálta húzásra bírni a fogatot. Ám de a kiskutyák nem tudták megérteni, mit kívánnak tőlük, és mit kell megtanulniuk. Leültek, és tanácstalanul bámulták mesterüket. Aztán egyik a másik után panaszos nyüszítésbe fogott, s hemperegni kezdett a hóban. Odaszaladtak a pajtások, hogy segítsenek a kis fuvarosnak. Nagy nehezen talpra állították a kutyákat, és hol huzigálva, hol taszigálva igyekeztek rávenni őket, hogy meginduljanak előre. Sikerült a dolog, azonban nem volt benne köszönet. Néhány lépés után az egyik kutya megiramodott balra, a másik jobbra, a harmadik visszafordult ideiglenes gazdájához, a negyedik meg leheveredett a hóra. A gyerekek hiába biztatták őket, hasztalan kiabáltak. Végül is az egyik fiúnak okos ötlete támadt. Előreszaladt, megállt vagy tízméternyire és kiabálni kezdett: -hau, hau! Ez volt az etetéshez hívó szó. Persze, hogy a kis kutyakölykök megértették, és mind a négyük rohant a fiúhoz. Az természetesen ismét megiramodott, a kutyák pedig a sok gyerek diadalordításától kísérve utána. A felnőtt férfiak is így tanítják szánhúzó kutyáikat a munkavégzésre, tehát ezt utánozták le nagyon ügyesen az apró gyerekek.

Ha elérkezett az étkezés ideje, a megnyúzott fókát letették a földre, és az egész család köréje telepedett. A felnőttek kezében ott volt a kés, mindegyik levágott magának egy vékonyka szeletet. Beleharapott, és a késsel közvetlen a szájánál elvágta a falatot. Tán maga a természet gondoskodott róla, hogy az eszkimók le ne nyiszszantsák az orruk hegyét, amikor alulról felfelé levágják a falatot-tömpe orral áldotta meg őket. A gyerekeknek és csecsemőknek anyjuk beledugott a szájába egy darabka húst, hogy majszolják, illetve szopogassák. Minden darabka hús után egy darab

zsiradék következett. Ugye ilyesmit láttunk akkor is, amikor a kislányok a babáikat etették?

Az eszkimók előtt, mivel az iskolában csak az alapismereteket, az írást, olvasást, számtant és a hittant tanulták, a földrajz, főleg a politikai földrajz és a történelem ismeretlen valami volt. Az eszkimók nem sokat hederítettek az első világháború eseményeire. Elfoglalta őket a róka-és fókavadászat. A misszionáriusok azonban gyakran zavarba estek, ha egyik-másik eszkimó érdeklődést mutatott az európai események iránt. Csakugyan nehéz volt megmagyarázni, hogy a keresztények gyilkolással, pusztítással intézik el egymás közötti vitáikat.

Az eszkimók nem tudtak úszni, nem is volt rá módjuk, hogy megtanulják az úszást. A serdülő fiúk azzal szórakoztak, hogy szabadon úszó jégtáblákon futkároztak ott, ahol akár háromszáz méter mély volt a víz.

Az óvatosság, a zord körülmények közötti élet folytonos éberséget és a szabályok fegyelmezett betartását követelte meg nem csak a felnőttektől, hanem a gyerekektől is. Ez is a túlélés feltételének számított.

Túlélni nem mindig sikerült. Egy jegesmedvekaland tragikusan végződött, és egy hétéves kisfiú lett az áldozata. A Nachvak-öböl partján két eszkimó család telelt. Az öbölben még jég volt, de a szárazföldön már csak itt-ott egy tenyérnyi hó. Két fiúcska, Tobia és Abia, kint hált a partra kihúzott csónakban, mert a szűk putriban nem jutott nekik hely, az idő meg már viszonylag meleg volt. A két apa nemrég tért vissza a sziget belsejéből öt elejtett rénszarvassal, és a hosszú nélkülözést követő bőséges lakoma után valamennyien pihentek, aludtak, mintha letaglózták volna őket. Éjszaka a két viskó lakói hangos gyereksírásra ébredtek. A hétesztendős Tobia csukladozott a sírástól, és az öböl jegére mutogatva kiabált: A nanuk elvitte Abiát. A két vadász kapta a puskát, és rohant a csónakhoz. Könnyű volt követni a nyomot. Bizakodtak, hogy megmentik a fiúcskát. A medvét elérték, lepuffantották, de a gyereken már nem lehetett segíteni. A medve átharapta a torkát. Csak később, amikor már Tobia megnyugodott, tudták meg, hogyan zajlott le a szörnyű eset. A két fiú félig betakarózva a vitorlavászonba, aludt. Arra ébredtek, hogy valami állat fúj a közelükben. Rémülten látták, hogy egy nagy medve. Mind a ketten tudták, hogy a jegesmedve nem nyúl az élettelen zsákmányhoz. Lélegzetviassafojtva feküdtek hát mozdulatlanul. A medve egyszer- kétszer megtaszította őket a mancsával, majd nagy dörögve lecsúszott a csónak pereméről. Abia felugrott, hogy berohan a vagy háromszáz méterre levő

4. kép – "nanuk", mint műalkotás

putriba. Tobia többet nem tudott. Kis idő múlva felugrott, akkor látta, hogyan vonszolja a hatalmas medve a pofájában Abiát. Semmi sem történt volna, ha a másik kisgyerek is tovább fekvé marad, mint ahogy azt Tobia tette.

A Spencer-öbölben régebben, ha egy család már olyan szűkében volt az élelemnek, hogy nem tudott eltartani egy felesleges szájat (ami elég gyakran előfordult), megölték az újszülöttet. Rendszerint a leánygyermeket áldozták fel, pusztán azért, mert a lányok nem tudnak vadászni, tehát az értékük is kisebb volt az eszkimó társadalomban, mint a fiúgyermeké. A fiúk, mihelyt felnőttek, el kellett tartaniuk idős szüleiket, amíg a leánygyermek a házasság révén magával vitte kötelességeit új családjába. A gyermekgyilkosság legelterjedtebb módja az volt, hogy az újszülöttet tizenöt percre kitették a hóba, és hagyták, hogy megfagyjon. Az eszkimók ezt nem tartották gyilkosságnak, hiszen az újszülöttnak ekkor még nevet sem adtak. A leánygyermek tömeges elpusztítása természetesen aránytalanságokat idézett elő a népességben. A férfinak ahhoz, hogy feleséghez jusson, gyakran el kellett lopnia valakinek az élettársát, vagy meg kellett ölnie a férjet, hogy magával vihesse a feleséget.

Az eszkimók szerint, ha egy gyermek lassan születik meg, ez azt jelenti, hogy tudja: vagy a ház vagy a baba piszkos. A farfekvés bajt jelent, s nagy szerencsétlenség, ha a kisbaba lábbal jön előre a világra. Ha az újszülött kislány volt, akkor egy ürge irhájával tisztogatták le tetőtől talpig, azért, hogy csinos legyen. Ha az újszülött fiú lett, akkor a karibubika homlokbőrét használták erre a célra, ugyanis a hiedelem szerint az így megtisztított gyerekből kiváló vadász lesz, aki sok karibubikát ejt majd. Aki először tisztítja meg a kisbabát, azt uaqtinak nevezik. Ez az egész életen át tartó kapcsolat hasonló a mi keresztszülői funkciókhoz, és minden eszkimó tudja, ki volt az uaqtija. Fiúgyermek születésekor általában két kis csontocskát metszettek ki egy farkas lábából, átfűrték, összefűzték őket, és rákötötték az újszülött ruhájára. Ez biztosította, hogy a felnövő gyermek szívós, kitűnő vadász lesz, és állhatatos, mint a prédára induló farkas. Néha hófajd tollát erősítették a ruhára, hogy a leendő vadász tökéletesen tudjon lapulni, egybeolvadni a talajjal, hogy rejtve maradjon a zsákmányul kiszemelt vad elől. A rókaszörszál fűrgeséget biztosított. Nagy becsben tartott talizmán volt a menyét, a hermelin szőre: az eszkimók ezt az állatot tartják a sarkvidék legvérszomjasabb gyilkosának. A szőreből készített atataq ügyes vadásszá varázsolja a leendő férfit. A leánygyermek amulettjei azt szavatolják, hogy pompás varrónő vagy erős fiak szülőanyja lesz.

A copper eszkimóknál a szülési szokások erősebbek voltak a házassági szokásoknál. Kedvelték az unokatestvérek közötti házasságokat is, pedig ezt a kapcsolatot jó néhány keletebbre élő csoport vérfertőzési tabunak tekintette. Sok házasságot már a gyermek születésekor megkötöttek. Ha két fivérnek egy lánya meg fia volt, természetesnek tekintették, hogy amikor elérik a megfelelő kort, házasságra lépnek. Ez néha problémát is okozott. Ha valamegyikük meghalt, a gyermekházasság életben maradt tagja nem jut-

5. kép - eszkimó anya gyermekével

hatott társhoz, amíg egy másik családban nem született gyerek. Ennek azután sok nehézséget okozó különbség lett a következménye. De ha minden a legnagyobb rendben haladt a maga útján, a fiúnak- amikor a fiatal pár elérte a tizenhatodik vagy tizenhetedik életévét- egy évre jövőbeli apósághoz kellett költöznie, neki kellett dolgoznia. Mindazt, amit elejtett vagy csapdával fogott ez idő alatt, jövőbeli apósáé lett. A fiatal pár ezt az évet valamiféle próbaházasságban töltötte együtt. Ha az év végén az após meggyőződött arról, hogy a fiatal vadász el tudja tartani a lányát, akkor a „vőlegény” hazavihette a lányt a saját családjához, de önálló háztartást is alapíthattak. Ha a próbaidőszakban nem értek meg jól egymással, a válás roppant egyszerű volt. A fiatal férfi vagy nő csak annyit mondott: Avitara!(Szakítok veled!)- és ezzel már el is volt intézve az ügy.

Általában fiatal fiúkat jelöltek ki sámántanoncoknak, olyan gyermekeket, akik nem a megszokott módon viselkedtek, talán az átlagosnál többet sírtak és nyöszörögtek, vagy sokat kószáltak egymagukban. A tanuló kiképzése nem kezdődött el, amíg nem volt tudatában önmagának. Az eszkimók szerint a gyermekkor egy bizonyos szakaszáig a gyermek ösztönösen, minden értelmi motiváció nélkül cselekszik. Öt- hatéves korára azonban ésszerűen kezd viselkedni, s ekkor már alkalmas arra, hogy megkezdjék sámánkénti képzését. A tanulóknak elsőként a bonyolult sámánnyelvet kellett elsajátítani, azután számos éneket és a sámánzsövegek rengeteg kántált szavát is meg kellett tanulnia. Tizenhárom-tizennégy éves korára a tanuló sámán már eléggé érett ahhoz, hogy részt vegyen a szellemidézésben. Ekkor már értenie kell a hasbeszéléshez, meggyőző erővel kell átvinnie akaratát másokra, és ismernie kell a módját, hogy még a legéberebb emberek figyelmét is elterelje. Ha a sámán nem elég agyafúrt, sok trükkjét könnyű átlátni. Bármilyen ügyes legyen is a tanuló, teljes jogú sámánnak csak akkor ismerik el, amikor érett férfikorba lép.

A nagyobb gyerekek feladata volt, hogy kicövekeljék a szánokat, és a kunyhók mögött összeláncolják a kutyafofogatokat, ha a közeljövőben alig várt munka az állatokra, kivéve a fókavadászatra külön kiképzett néhány kutyát. A nagyobb fiúk, vagyis a tíz-tizenkét esztendősek, elkísérték apjukat a fókalyukakhoz, hogy megfigyel-

hessék és elsajátíthassák a vadászat tudományát. A lányok a táborban maradtak, segítettek anyjuknak a főzésben és a fókák megnyúzásában.

A hét- nyolcéves kislányok hurcolták a csecsemőket a hátukon- az ő feladatuk volt kistestvéreik gondozása. A lányokat küldték el az asszonyok, hogy a part menti bokrokból mármorkát és medveszöllőt szedjenek, vagy cserkésszék be a fővenyt masu után kutatva, ez az édesgyökér igazi csemege a tavaszidőben. Az asszonyok is és a lányok is sok időt fordítottak a tüzelő gyűjtésére. Lefűrészelték egy karibuagancsot, és ezzel az egyágas szerszámmal, mint valami horoggal, hatalmas köteg fűzfavesszőt meg hangafüvet hordtak össze. A tengerparton mindig akadt valamelyes hordalék fa, a lányok ezt is szorgalmasan összegyűjtötték. A fiúkat gyakran elküldték a tundrára, vadásszanak hófajdra meg sarkvidéki nyúlra.

Adataim a 20. század 10-50-es éveiből származnak. Az akkor élő eszkimók leszármazottai ma már egészen más körülmények között élnek. A kanadai kormány betelepítette őket Kanada északi, szárazföldi területeire. A gyerekek éppúgy járnak iskolába, mint a világ bármely országában élő kortársaik. Középiskolai, de akár egyetemi tanulmányokat is folytathatnak.

Remélhetőleg különleges, csodás múltjukat legalább kultúrájukban tovább örökítik.

Irodalom:

- Jiri Jaeger: Az eszkimók földjén.
Slovenské Vydavateľstvo Kráľovj Literatúry, 1964. Bratislava
Fordította: Nagy Erzsébet
- Duncan Pryde: Most már eszkimó vagy.
Gondolat Budapest, 1976.
Fordította: Félix Pál
- Bakos Ferenc és Szávai János főszerkesztő: Magyar Larousse Enciklopédia,
Akadémiai Kiadó, 1991.
- Kéri Katalin: Bevezetés a neveléstörténeti kutatások módszertanába
Pedagógus könyvek/Műszaki könyvkiadó-Budapest, 2001
- Internetes források:**
- Képek forrása: California State University - www.google.com
- Columbia University Press: Columbia Electronic Encyclopedia
<http://www.infoplease.com/ce6/society/A0817691.html>, 2000
- Robert McGhee: Canadian Museum of Civilization
www.civilization.ca/cmca/archeo/cvh/cvh.htm

* *Internetes letöltés dátuma: 2003 április 28.*

** *Az internetes forrás eredeti angol szövegét fordította: Rajcsányiné Belső Gyöngyi.*